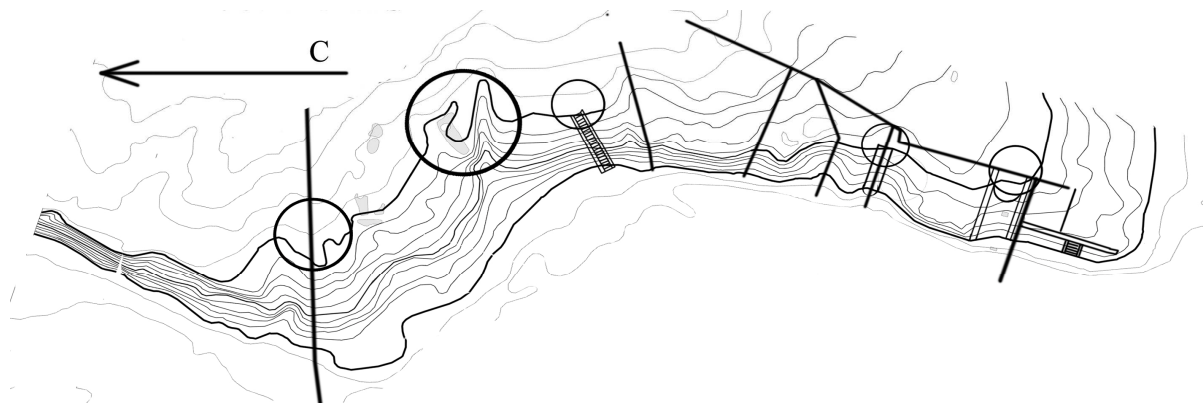

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА

С.О.ШУБОВИЧ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи і практичних занять з курсу
«НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА»

(для студентів 5-6 курсів денної форми навчання спеціальності
7.120102 «Містобудування» напрям “Архітектура”)

Методичні вказівки до самостійної роботи з курсу «Науково-дослідна робота» (для студентів 5-6 курсів денної форми навчання спец. 7.120102 - Містобудування, напрям «Архітектура»). /Укл. Шубович С.О.- Х: ХНАМГ, 2009. - 39 с.

Укладач: С.О.Шубович

Рецензенти: канд. мистецтвознавства., доц. О.С.Соловйова,
канд. архіт., доц. О.Є.Фондорко

Рекомендовано кафедрою архітектурного моніторингу міського середовища, протокол № 10 від 11. 05. 2009 р.

1. ВСТУП

Мета, предмет та місце курсу

Дисципліна «Науково-дослідна робота» вивчається впродовж 10 і 11 семестрів і є практичним курсом, що продовжує тематику курсу «Основи наукових досліджень студента» (9 семестр).

Мета курсу – надати студенту практичні знання з проведення наукового дослідження, обробки експериментальних даних (натурні дослідження архітектурно-просторового середовища і аналіз світового досвіду з формування архітектурно-просторового середовища) і отримання наукових результатів дослідження.

Завдання курсу – навчити студента бачити проблемну ситуацію в архітектурному середовищі як протиставлення певних опозицій; аналізувати світовий теоретичний і практичний архітектурний досвід щодо визначеної проблеми, вміти звертатись до суміжних наук з метою аналогій, будувати наукові гіпотези, оволодіти методами і методиками наукового дослідження.

Предмет вивчення у дисципліні - наукове дослідження архітектурно-просторового середовища з погляду цілісності середовища як системи.

Місце курсу у структурі навчального процесу визначається її науково-дослідною спрямованістю. Дисципліна є інструментом для наукового обґрунтування архітектурно-містобудівельного рішення курсових проектів з «Архітектурного і містобудівельного проектування», що виконуються у 10 і 11 семестрах курсу. Курс базується на знаннях студента з попередніх курсів («Історія мистецтв, архітектури і містобудування»), «Композиція», «Філософія», «Наукові дослідження студента», «Основи містобудування», «Теорія систем в архітектурі», «Теорія та критика сучасної архітектури» та ін. Головне призначення курсу – наукове дослідження, яке є складовою обґрунтування проектного рішення з курсового проекту, що виконується за курсом «Архітектурне і містобудівне проектування».

Дослідження включає два етапи роботи. Перший – вибір і обґрунтування теми і проблеми дослідження (9 семестр, курс «Основи наукових досліджень студента») і другий – аналіз об'єктів дослідження (10, 11 семестри, курс «Основи наукових досліджень»). У 10-му семестрі дослідження ґрунтується на вивченні і аналізі видатних прикладів мистецтва і архітектури, в яких можливо виявити рішення проблем, близьких, до проблеми дослідження. В 11-му семестрі досліджується конкретне архітектурно-просторове середовище з погляду його функціональної, композиційної і композиційно-семантичної характеристики. В 11 семестрі ставиться завдання дослідити композиційну структуру конкретного середовища за критеріями, які склали результат теоретичного дослідження, проведеного у 10 семестрі. Виявлені неспівпадіння складають проблему, яка повинна бути розв'язаною у проектній роботі. Загальні висновки з дослідження повинні містити концепцію рішення виявленої проблеми.

Рис. 1. - Загальний вигляд першого аркуша графічної частини наукової роботи (студ. О.Лякун, М.Єлисеєва, н. кер., проф. С.О.Шубович)

2. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наука - це сфера людської діяльності, функція якої - вироблення й теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність; одна з форм суспільної свідомості. Наука включає як **діяльність** з одержання нового знання, так і її **результат** - суму знань, що лежать в основі наукової картини світу; позначення окремих галузей наукового знання.

Метою науки є опис, пояснення й передбачення процесів і явищ дійсності, які становлять предмет її вивчення, на основі законів, що відкриті нею.

Система наук умовно поділяється на природні, суспільні й технічні.

Зародившись у древньому світі у зв'язку з потребами суспільної практики, наука почала складатися з 16-17 ст., і в ході історичного розвитку перетворилася в продуктивну силу й найважливіший соціальний інститут, що має значний вплив на всі сфери суспільства.

2.1. ЗАГАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ¹

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ - це процес розвитку нових знань, один із видів пізнавальної діяльності. Він **характеризується об'єктивністю, відтворністю, доведенням, точністю.**

Дослідження виконують послідовно на двох рівнях: **емпіричному** (побудованому на спостереженні фактів з оточуючої дійсності) **та теоретичному** (побудованому на логіці міркувань).

Дослідження поділяють на:

- фундаментальні та прикладні;
- якісні та кількісні;
- унікальні та комплексні.

¹ Текст дано за літ.: Петришин Г.П. та ін. Історичні архітектурно-містобудівні комплекси: наукові методи дослідження: Навч. посібник. – Львів: Вид. Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2006. – 212 с. Як підготувати та захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня: Методичні поради / Автор-упорядник Л.А. Пономаренко. - К.: Редакція "Бюлетеня Вищої методичної комісії України", Вид-во "Толока", 2001; Шейко В.М., Кушнарченко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. - 2-ге вид. - К.: Знання-Прес, 2002. - С. 54-78; Рузавин Г.И. Методология научного исследования. М.: ЮНИТИ, 1999. – 318 с.

Процес отримання наукових результатів має свої **принципи, методи, техніку і технологію.**

Вивчати в науковому сенсі означає бути науково об'єктивним. Не можна ігнорувати факти тільки тому, що їх важко пояснити або знайти практичне застосування.

Для дослідника недостатньо встановити новий факт, важливо пояснити його з позицій сучасної науки, розкрити його загальнопізнавальне, теоретичне або практичне значення. Наукові факти викладають у контексті загального історичного процесу, історії розвитку певної галузі, у багатьох аспектах, з урахуванням як загальних, так і специфічних особливостей.

Накопичення наукових фактів під час дослідження - це творчий процес, оснований на задумі науковця, його ідеях.

У філософському трактуванні **ідея** - це продукт людської думки, форма відображення дійсності. Ідея відрізняється від інших форм мислення і наукового знання тим, що в ній не лише відображено об'єкт вивчення, але й усвідомлено мету, перспективи пізнання і практичного перетворення дійсності. Ідеї народжуються із практики, спостереження навколишнього світу і потреб життя, вони основані на реальних фактах і подіях. Життя висуває конкретні завдання, але не завжди відразу знаходяться продуктивні ідеї для їхнього розв'язання. Тоді дослідник може запропонувати новий, цілком незвичний підхід до розгляду завдання, яке довго не могли вирішити за звичайних підходів до справи.

Нова ідея - не просто зміна уявлення про об'єкт дослідження за допомогою суворого обґрунтування - це якісний стрибок думки за межі сприйнятих почуттями даних і перевірених рішень. Нові ідеї можуть виникати під впливом парадоксальних ситуацій, коли виявляється незвичний, несподіваний результат, який надто розходиться з загальноприйнятими положеннями науки - **парадигмами**. При цьому нові знання отримують за такою схемою: парадигма - парадокс - нова парадигма. Можна стверджувати, що розвиток науки - це зміна парадигм, методів, стереотипів мислення. Перехід від однієї парадигми до іншої не піддається

логічному поясненню, оскільки кожна з них відкидає попередню і надає принципово новий результат дослідження, котрий не можна логічно вивести із відомих теорій. Особливу роль тут відіграють інтуїтивні механізми наукового пошуку, які не ґрунтуються на формальній логіці.

Вивчення історичного досвіду, визначення етапів становлення, розвитку об'єкта дослідження та ідеї від часу виникнення до стадії розв'язання завдання значно збагачують наукове дослідження, свідчать про достовірність його результатів і висновків, підтверджують наукову об'єктивність і компетентність дослідника.

Ідею розвивають до стадії розв'язання завдання зазвичай як плановий процес наукового дослідження. Хоча науці відомі випадкові відкриття, проте тільки планове, добре оснащене сучасними засобами наукове дослідження дає змогу розкрити і глибоко пізнати об'єктивні закономірності в природі. Згодом починається процес продовження цільового та загальноідейного оброблення первинного задуму, уточнення, зміни, доповнення і розвитку накресленої схеми дослідження з використанням різних методів пізнання.

МЕТОДОЛОГІЯ - це вчення про:

- структуру
- логічність організації
- методи і засоби діяльності

Найчастіше **методологію** тлумачать як теорію методів дослідження, створення концепцій, як систему знань про теорію науки або систему методів дослідження.

Методологія має такі функції:

- визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища;
- передбачає особливий шлях, завдяки якому досягають певної науково-дослідницької мети;
- забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, яке вивчають;

- сприяє введенню нової інформації до фонду теорії науки;
- уточнює, збагачує, систематизує терміни і поняття у науці;
- створює систему наукової інформації, яка ґрунтується на об'єктивних фактах, а також логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання.

Методологія як вчення про систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності має чотирирівневу структуру. Розрізняють:

- фундаментальні, або філософські принципи;
- загальнонаукові принципи, що становлять власне методологію;
- суто наукові принципи, покладені в основу теорії тієї чи іншої дисципліни або наукової галузі;
- систему конкретних методів і технік, застосовуваних для розв'язання спеціальних дослідницьких завдань.

Методику розуміють як сукупність прийомів дослідження, разом із технікою і різноманітними операціями з фактичним матеріалом.

Наукове пізнання відрізняється від пересічного своєю системністю і послідовністю.

Метод пізнання визначають як специфічну процедуру, яка складається з певних визначених дій або операцій, які приводять до досягнення мети або наближають до неї. В сучасній науці такі методи характеризуються як **алгоритмічні**, тому, що вони допускають рішення задач масового характеру. Алгоритмічним методам проставляються **евристичні** методи дослідження. Евристичні методи (екстраполяція, аналогія, моделювання, методи подоби та інші) мають на меті швидкий і цілеспрямований пошук істини, але не гарантують її безумовне знаходження. У науковому пізнанні обидві системи методів доповнюють і обумовлюють одна одну.

Критерії наукового пізнання

Наука керується певними критеріями, які забезпечують інтерсуб'єктивність (тобто незалежність від волі і бажань дослідника) отриманих результатів. До таких критеріїв відносяться:

- відтворність;
- несуперечність;
- можливість перевірки;
- підтвердження;
- верифікація

Перевірка за даними критеріями може бути проведена такими засобами як практика, спостереження або експеримент. Ці засоби називаються **емпіричними**. Науки, що ґрунтуються переважно на цих засобах також називають емпіричними. Архітектурні дослідження переважно відносяться саме до таких досліджень. До емпіричних відносяться також велика частина технічних та природничих наук. Переважна частина економічних, соціальних і гуманітарних наук спирається на факти, які встановлюються у ході спостереження. Такі науки називають **фактуальними**. У **теоретичних** науках, таких як математика, несуперечливість доказів перевіряється шляхом координації її абстрактно-логічних побудов з емпіричним світом (перевірка практикою).

2.2. ВСТУП ДО ДОСЛІДЖЕННЯ

Спостереження і аналіз реальної ситуації дає можливість виявити **актуальну** суперечливість, тобто **проблемну ситуацію**, яку необхідно ліквідувати. Результатом аналізу проблемної ситуації є постановка і точне формулювання **наукової проблеми**. Обґрунтовуючи наукову проблему, вказують, якої **мети** за її допомогою намагаються досягти; як вона допоможе у додаванні **нового** знання у науці, які умови і обмеження накладаються на її вирішення, вказуються можливі **шляхи рішення** проблеми.

Після формулювання наукової проблеми і умов її вирішення починається стадія наукового пошуку, яку називають «**генерація нових ідей**», або в

емпіричних науках – «**побудова робочих гіпотез**». Для подальшої роботи обирається найбільш інформативна гіпотеза, тобто та, що дає найбільше інформації про результат роботи.

Після визначення проблеми формують **предмет і об'єкт** дослідження.

2.3. ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ І РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Об'єкт - це процес або явище, що формують проблемну ситуацію і обрані для вивчення.

Предмет - це те, що міститься в межах об'єкта; аспект об'єкта, який обрано для дослідження.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті, як у загальному, виділяють ту його частину, котра є предметом дослідження. Наприклад, об'єкт дослідження – архітектурна композиція, предмет – категорія масштабу в архітектурній композиції. Предмет дослідження повинен бути відбитим у формулюванні теми роботи.

За обраною гіпотезою визначають майбутній результат дослідження.

2.4. ЗАГАЛЬНА СХЕМА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Процес наукового дослідження можна зобразити у вигляді такої логічної схеми:

1. Обґрунтування актуальності обраної теми.
2. Постановка мети і конкретних завдань дослідження.
3. Визначення об'єкта і предмета дослідження.
4. Вибір методів і методики проведення дослідження.
5. Описання процесу дослідження.
6. Обговорення результатів дослідження (публікації, конференції, семінари тощо).
7. Формулювання висновків і оцінювання одержаних результатів (у формулюванні висновків повинні бути відповіді на заявлені мету і задачі дослідження).

3. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

3.1. ФОРМУВАННЯ НАУКОВОЇ ТЕМАТИКИ

Дисципліна «Основи наукових досліджень» складається з двох залікових модулів (модуль 1 і модуль 2), які, в свою чергу, розбиті на три змістових модуля.

Тематика курсу відповідає нагальній потребі архітектури міста щодо збереження його структурної цілісності, історичної автентичності, відповідності масштабу людини як особистості. Теми наукових розробок, які студенти виконують за програмою курсу відповідають темам дипломних проектів і є їх науковим апаратом.

Тематика курсу формується як універсальна теоретична частина (модуль 1) і продовжується на переддипломній стадії (модуль 2) як прикладна частина наукового дослідження.

Модуль 1, спрямований на теоретичну частину дослідження ставить на меті знайти у досліджуваному середовищі (етап літньої науково-дослідної практики) проблему, дослідити її і знайти у науковій літературі і історико-архітектурній практиці шляхи вирішення подібної проблематики. Дослідження проводиться переважно на евристичному рівні методами аналогії, порівняння, екстраполяції тощо. **Результуюча теоретична модель** становить прогноз вирішення дослідженої проблеми у конкретному середовищі. На цьому рішенні ґрунтується архітектурне рішення проекту, який виконується за курсом «Архітектурне і містобудівне проектування» у 10 семестрі.

Модуль 2 має на меті дослідження міського архітектурно-просторового середовища, яке є об'єктом вивчення і проектування на стадії переддипломного проектування (курс «Архітектурне і містобудівне проектування», 11 семестр) і на стадії виконання завершальної стадії магістерської роботи (дипломне проектування).

Результатом дослідження є наукові висновки, які перевіряються практичним використанням їх головних положень у проектній частині роботи (переддипломна і дипломна стадії).

Модуль 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

ЗМ 1.1. Побудова концепції дослідження²

- Збирання даних.
- Розробка концепції дослідження.
- Погодження з науковим керівником теми дослідження.

ЗМ 1.2. Визначення проблеми

- Обґрунтування актуальності теми і проблеми дослідження.
- Визначення методології і методики дослідження, мети, завдань та границь роботи.
- Аналіз вивченості проблеми.
- Образно-графічне вираження (моделювання) проблемної ситуації.

ЗМ 1.3. Аналіз об'єктів дослідження. Формулювання висновків

- Підбір об'єктів дослідження.
- Аналіз об'єктів дослідження.
- Формулювання висновків.
- Побудова графічної моделі (за результатами дослідження і перевірки на практичному проектуванні).

Модуль 2. ПРИКЛАДНА ЧАСТИНА НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

ЗМ 2.1. Аналіз функціональної структури об'єкту дослідження

- Структура ландшафту (на рівнях регіону, міста, фрагменту міста).
- Структура зв'язків економічних, функціонально-транспортних (вузли тяжіння і головні напрямки в зв'язку з ландшафтом).

² Робота з ЗМ1 і ЗМ2 може бути продовженою в напрямку дослідження, яке проводилось у 9 семестрі. Зокрема, йдеться про уточнення і розширення формулювань. За ЗМ2 робота ведеться у напрямку вивчення питання (проблеми).

- Історична структура регіону, міста (пам'ятки архітектури, історичні зони, квартали, ансамблі) (на кресленні - експлікація, датування, автор тощо) (зниклі історичні споруди або ті, що намічені до знищення) (в зв'язку з ландшафтом и комунікаціями).
- Інженерна інфраструктура (електричні, теплові, каналізаційні та інші мережі на рівні міста) (за необхідністю).
- Структура функціональних зон (житлова, виробнича, громадські центри, рекреаційна, транспортна, комунально-складська; особливо відмітити зони концентрації діяльності, унікальних ландшафтів, історичних пам'яток) на рівні регіону, міста, досліджуваного району або комплексу.

ЗМ 2.2. Аналіз композиційної структури

- Структура ландшафтних, соціальних і архітектурних домінант регіону і міста (схеми, натурні фото або малюнки) (В текстовій частині записки дається висновок про їх відповідності структурній цілісності або про відсутність такої).
- Структура композиційних зв'язків (зовнішніх і внутрішніх) (між домінантами, між середовищем міста і домінантами) (схеми, натурні фото або малюнки). (В текстовій частині записки дається висновок їх відповідності структурній цілісності або про відсутність такої, просторовій ритміці тощо);
- Образно-семантичний аспект композиції (за курсами «Формування художнього образу» та «Теорія гри»).

Архітектурний моніторинг досліджуваного середовища

ЗМ 2.3. Формулювання висновків за результатами дослідження.

- Формулювання висновків за результатами дослідження.
- Побудова графічної моделі за висновками (за бажанням студента).
- Оформлення і представлення керівнику наукового дослідження.

4. СКЛАД НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗА МОДУЛЕМ 1 (10 семестр)

Модуль 1 включає дві стадії дослідження.

Перша стадія (емпірична) включає натурне дослідження конкретного архітектурно-просторового середовища (міста або його фрагмента) і визначення проблемної ситуації. Цю ситуацію характеризує загальне визначення цілісності структури міста як системи середовище – людина. Головна умова такої системи композиційно-естетична цілісність, яка є вираженням функціонально-прагматичної цілісності міста. Таку цілісність обумовлює гармонічне поєднання і взаємообумовленість всіх компонентів системи-міста. Ця стадія є завданням літньої науково-дослідної практики. На основі цих досліджень виконуються камеральна аналітична частина роботи. Вона складається з обробки і систематизації виконаних малюнків і схем, виконання аналітичних схем і текстової частини, яка описує даний етап роботи.

Друга стадія дослідження за модулем 1 включає науково-теоретичну частину роботи (окремі частини цієї стадії виконуються паралельно з систематизацією матеріалів практики і обумовлюють цю систематизацію). Ця робота виконується на практичних заняттях з курсу «Основи наукових досліджень».

1. Студент формулює тему, проблему, мету і завдання дослідження. З науковим курівником визначає межі дослідження, новизну і передбачений результат, вивчає наукову літератури з обраної проблеми (вивченість питання).

2. Паралельно виконується **художньо-образна модель** проблеми, подана як зіткнення опозицій, даних у предметно-образній формі. Поряд з графічним зображенням подаються формулювання теми, проблеми, методології і методики дослідження а також цитата (або цитати) з філософського, наукового або літературного твору, яка є додатковою ілюстрацією проблеми, розкриває смисл графічного зображення і дає вихід на можливе рішення проблеми, тобто зняття виявлених опозицій.

3. За визначеною проблемою визначаються **об'єкти дослідження**. Ними виступають 1) філософські концепції, які обумовлюють вирішення або пояснення визначеної проблеми; 2) приклади мистецтва (літератури, кіно, образотворчих мистецтв тощо), де близька проблема вирішувалась. На цій стадії доцільно звернутись до робіт мистецтвознавців, де близька проблема досліджена; 3) приклади архітектури і архітектурні дослідження.

4. Аналіз кожного об'єкту супроводжується текстовим описом і графічною узагальнюючою моделлю (схемою). За результатом аналізу формулюються **висновки**, які можуть супроводжуватись результуючою графічною моделлю. Висновки і модель являють собою своєрідний **алгоритм** для подальшої роботи. За цим алгоритмом проводиться прикладне дослідження конкретного архітектурно-просторового середовища (модуль 2).

5. **Достовірність** теоретичної частини дослідження перевіряється посиланням на відповідні наукові джерела, картографічні та іконографічні матеріали та натурні дослідження.

4.1. ЗМІСТ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗА МОДУЛЕМ 1

1. Вступ.

1.1. Обґрунтування проблемної ситуації, виявленої в досліджуваному архітектурно-просторовому середовищі.

1.2. Актуальність теми. Обґрунтування проблеми дослідження. Мета й завдання, новизна дослідження.

1.3. Графічна модель образного уявлення про проблему.

2. Аналіз існуючого архітектурно-просторового середовища.

2.1. Вивченість питання у теорії архітектури і суміжних науках.

2.2. Історія формування архітектурно-просторового середовища.

2.3. Характеристика сучасного стану досліджуваного архітектурно-просторового середовища (натурні замальовки й ескізна перспектива з "пташиного польоту", які виконуються в період літньої науково-дослідної практики). Ландшафтні і архітектурні домінанти, шляхи руху, зонування.

3. Аналіз архітектурно-просторового середовища за темою дослідження

3.1. Аналіз об'єктів дослідження

3.1.1. Аналіз філософських концепцій.

3.1.2. Аналіз творів мистецтва.

3.1.3. Аналіз архітектурних творів.

3.2. Висновки (гіпотеза рішення проблеми)

Обґрунтування проблеми дослідження

Проблема наукового дослідження базується на виявленій у натурі й аналітично дослідженої конкретної проблемної ситуації (яка відбиває певну невідповідність, якусь складність і т.д.), але відрізняється від неї теоретичною спрямованістю.

Проблемою в науці називається суперечлива ситуація, що виступає у вигляді протилежних позицій у поясненні яких-небудь явищ, об'єктів, процесів і потребує адекватної теорії її вирішення.

Проблеми розділяються на загальні й окремі.

Загальні проблеми охоплюють область теорії архітектури й містобудування й досить значні питання проектної практики.

До окремих (локальних) проблем ставляться проблеми на рівні розгляду конкретних питань, що виникають у процесі проектування й будівництва будинків і містобудівних комплексів.

Визначення *локальної проблеми* стимулює пошук і конкретизує напрямок творчих зусиль. Тим самим проект здобуває чітко виражений *задум*. Природно, що проблема повинна впливати із суті навколишнього середовища, соціальних умов.

Проблемний метод аналізу і проектування припускає серйозні розумові і творчі зусилля в подоланні труднощів завдання, розглянутого під кутом зору висунутої концепції і сформульованого завдання. При цьому *творчий процес являє собою ланцюг логічних операцій: постановку проблеми, передбачення*

кінцевого результату, відшукування протиріч, що заважають досягненню мети, і їхнє вирішення.

Проблемна ситуація³ містить щось невідоме, нерозкрите, передбачуване. Усвідомлення вимог до об'єкту в умовах проблемної ситуації, веде до упорядкування уяви і фантазії архітектора і гарантує більш реалістичне відношення до роботи.

4.2. МОДЕЛЬ ОБРАЗНОГО УЯВЛЕННЯ ПРО ПРОБЛЕМУ

На початковій стадії наукового аналізу для наочного уявлення про проблему як про суперечливу ситуацію, викликану нестиковкою двох опозиційних принципів, робиться образна модель. У ній у конкретно-образних формах виражається дане протиріччя. У моделі виявляється ступінь напруженості конфлікту як безкомпромісна боротьба двох антагоністів або як спокійний диспут опонентів.

На демонстраційному листі графічна модель супроводжується цитатами з творів літератури, концепцій філософів, учених й ін., що її пояснюють.

Поняття

Модель - це аналог пізнаваного об'єкта, що заміняє його в процесі пізнання. Моделі можуть мати вигляд схем, малюнків, текстів й ін. залежно від поставленого завдання. Чим простіше модель (модель-схема), тим вона більш однозначна, логічніша й, разом з тим, грубіша. При фіксації загальної закономірності в ній можуть бути відсутніми нюанси, урахування яких, наприклад, в архітектурній композиції може в принципі змінити точку зору. Художньо-образні моделі (моделі-малюнки) складні, багатозначні й використовуються там, де проблема ще не вирішена остаточно або вирішена на інтуїтивному або гіпотетичному рівні.

Моделююча діяльність - це діяльність людини по створенню моделей. Для того щоб результати цієї діяльності могли бути сприйняті як аналоги об'єкта,

³ Наявність у проблемній ситуації суперечливих даних породжує процес мислення, спрямований на їх «зняття».

вони повинні підкорятися певним (інтуїтивно або свідомо встановлюваним) правилам аналогії й, отже, співвідноситися з тією або іншою моделюючою системою.

Моделююча система - це структура елементів і правил їхнього з'єднання, що співвідноситься з обраною концепцією упорядкування об'єкта.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА: ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВО-ЧАСОВОЇ ЦІЛІСНОСТІ ІСТОРИЧНОГО АРХІТЕКТУРНО-ГО СЕРЕДОВИЩА

Склад роботи

1. Обґрунтування актуальності роботи
2. Постановка проблеми, мети і завдань дослідження
3. Аналіз вивченості питання
4. Аналіз об'єктів дослідження
5. Загальні висновки
6. Побудова висновкової моделі

ОБРАЗНА МОДЕЛЬ: протиставлення просторових опозицій

ПРОБЛЕМА протиставлення сучасного і історичного середовища як несумісності просторово-часових ритмів і масштабних стереотипів, обумовлених несумісністю старої і нової діяльності

МЕТА Виявити характерні просторово-часові стереотипи архітектурно-просторового середовища на основі

- 1- виявлення особливостей візуального сприйняття середовища людиною;
- 2- виявлення домінуючого принципу і ритмічних побудов, які формують композиційну цілісність архітектурно-просторового середовища

МЕТОДОЛОГІЯ Методологічною основою є розуміння цілісності в архітектурі як гармонії, основа ній на боротьбі опозиційних начал, сприйняття і переживання цієї боротьби людиною, метафоризація і символізація з акцентуванням архетипічної основи - "концепту"

МЕТОДИКА Аналіз творів мистецтва, архітектури, містобудування, концепцій філософії, мистецтвознавства (в т.ч. міфології), з точки зору створення цілісного художнього твору

Рис. 2. Приклад визначення проблеми як протиставлення опозиційних якостей (у даному прикладі - солярний герой і хтонічний змія). Студ. Г.Гамалей, н. кер. проф. С.О.Шубович, ст. викл. Л.П.Панова.

4.3. ДОСЛІДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ АНАЛІЗУ

ВВЕДЕНИЕ

РОЛЬ ДЕТАЛИ, КАК ЗНАКА В СОЗДАНИИ ОБРАЗНОЙ ЦЕЛОСТНОСТИ АРХИТЕКТУРНОЙ СРЕДЫ

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ РАБОТА

ПРОБЛЕМА отсутствие образной целостности исторически сложившегося фрагмента архитектурно-пространственной среды города

ЦЕЛЬ создание образной целостности архитектурно-пространственной среды при помощи использования знаковой функции детали

МЕТОДОЛОГИЯ рассмотрение роли детали как метафорического элемента архитектурно-пространственной композиции города

МЕТОДИКА сопоставительный анализ философских и эстетических концепций и тропических искусств, архитектуры и градостроительства

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

АРХИТЕКТУРА

1. ФИЛОСОФИЯ

2. А. ТАТЛИНОВСКИЙ. КАДРЫ ИЗ ФИЛМА "ЗЕРКАЛО"

3. АНСАМБЛЬ ГОСТИНОГО Д. ХАРИКОВ

4. ДРЕВНИЙ ЕГИПЕТ. ПИСЬМЕННОСТЬ

5. СОВЕТСКИЙ КИНО

6. СОВЕТСКИЙ КИНО

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ВЫВОДЫ

1. АРХИТЕКТУРНАЯ ДЕТАЛЬ КАК ОБЪЕКТ МОЖЕТ БЫТЬ РАССМОТРЕНА КАК НЕКИЙ КОДОВЫЙ ЭЛЕМЕНТ АРХИТЕКТУРНО-ПРОСТРАНСТВЕННОГО ТЕКСТА.

2. АРХИТЕКТУРА - ЭТО СИСТЕМА ОТНОШЕНИЙ, ВЫЯВЛЯЮЩАЯ ПУТЬ НАСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТИ ТРОПОВ, ПРИНЦИПОВ С СЕРВЕДИМЫМ ЦЕЛЮ И С ОБЪЕДИНЯЮЩЕЙ ТЕМОЙ ТРОПА.

3. ДЕТАЛЬ КАК ОБЪЕКТ ОБЪЕДИНЯЕТ ЗАДАЧИ, НАХОДИТ ИХ ВЕЩАМИ, ПОКАЗЫВАЕТ ДАВАТЬ ИХ РАВНОЦЕННЫЕ ИДЕНТИФИКАЦИИ, КОТОРЫЕ В РЕЗУЛЬТАТЕ ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТИ ПРОЦЕССА ДЕКОДИРОВАНИЯ ПОДАЮТ К ВОЗМОЖНОСТИ ДЕТАЛИ

4. АРХИТЕКТУРНАЯ ДЕТАЛЬ НЕСТ РАВНЫЕ СМЫСЛЫ: НЕ ТОЛЬКО В РАМКАХ КОМПОНОВАННОСТИ С СВОЕЙ СРЕДОЙ

5. ДЕТАЛЬ КАК ОБЪЕКТ РАССМОТРЕНА КАК ОБЪЕДИНЯЮЩАЯ СРЕДА, КОТОРАЯ ДАВАЕТ РАВНОЦЕННЫЕ ИДЕНТИФИКАЦИИ, КОТОРЫЕ В РЕЗУЛЬТАТЕ ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТИ ПРОЦЕССА ДЕКОДИРОВАНИЯ ПОДАЮТ К ВОЗМОЖНОСТИ ДЕТАЛИ

6. АРХИТЕКТУРНАЯ ДЕТАЛЬ, ВЫЯВЛЯЮЩАЯ ЦЕЛЮ, ПОКАЗЫВАЕТ НАХОДИТ ИХ ВЕЩАМИ, ПОКАЗЫВАЕТ ДАВАТЬ ИХ РАВНОЦЕННЫЕ ИДЕНТИФИКАЦИИ, КОТОРЫЕ В РЕЗУЛЬТАТЕ ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТИ ПРОЦЕССА ДЕКОДИРОВАНИЯ ПОДАЮТ К ВОЗМОЖНОСТИ ДЕТАЛИ

Рис. 3. Приклад оформлення графічної частини дослідження. Компонування вступної частини і об'єктів дослідження в основній частині роботи. Студ. О.Лякун, н. кер. проф. С.О.Шубович, ст. викл. Л.В.Дрьомова.

Рис. 4. Образна модель проблеми дослідження. Студ. К.Денисенко, н.кер. доц. О.В.Вдовицька.

Дослідження спирається на вивчення світового досвіду рішення ситуацій, близьких до заявленої проблеми дослідження. Для цього вибираються

архітектурні ансамблі, у яких виявлені опозиції становить провідну роль але їхній конфлікт снять конкретним архітектурним рішенням.

Для створення алгоритмічної моделі архітектурно-композиційного дослідження розглядаються твори образотворчого мистецтва, літератури, кіно або ін., близькі за тематикою, композицією, філософському осмисленню й ін. У творах мистецтва художньо-композиційний аспект з'являється в найбільш чистому вигляді, не ускладненому архітектурно-утилітарними завданнями. Це дозволяє легше вичленувати проблему дослідження й проаналізувати способи її рішення.

Поняття «об'єкт аналізу» виходить з визначення архітектури як мистецтва формування простору для конкретної діяльності людини. Виходячи з цього поняття «об'єкт дослідження» включає в себе перед усім просторові компоненти архітектурного середовища - від регіону, міста, фрагментів міста до інтер'єрів (ансамблю, будинку) та окремих елементів архітектурної пластики, елементів ландшафту тощо.

Дослідження об'єктів аналізу повинен проводитись на базі ґрунтовного вивчення теоретичних праць з обраної тематики і існуючих досліджень обраного об'єкта, історії розвитку об'єкта і навколишнього середовища, містобудівної (функціональної та композиційної) ролі об'єкта в ансамблі міста, свідоцтва по автора або авторів.

Методика дослідження обраного твору мистецтва чи архітектури включає наступне:

- вивчення історії та умов створення твору;
- вивчення змісту твору мистецтва, функціональної структури і композиції твору архітектури;
- аналіз твору відповідно до заявленої проблеми;
- формулювання висновку щодо рішення проблеми на прикладі даного твору і виконання відповідної аналітичної моделі.

В графічній частині роботи обрані об'єкти компонуються в блоки малюнків, креслень або фото у такій послідовності: спочатку дається посилання на філософську концепцію, що розкриває проблему і аналіз твору мистецтва. Далі йдуть 3-4 приклади творів архітектури і містобудування, кожний з яких супроводжується графічною моделлю як висновком з аналізу твору. В заключній частині даються загальні висновки і результуюча модель.

В текстовій частині дається: 1) детальний опис об'єкту – соціально-економічні умови створення або трансформації, автор, місце, стилістична і містобудівна характеристика, функція і композиція; 2) аналітичний текст і схеми аналізу; 3) висновки з аналізу об'єкту. В заключній частині наводяться загальні висновки, які відповідають заявленій меті і завданням. Висновки повинні відповісти на питання: як вирішити поставлену проблему?

При захисті роботи науково-дослідна частина роботи подається після матеріалів натурних досліджень середовища.

ПРОСТРАНСТВЕННО - СВЕТОВЫЕ ПАРАМЕТРЫ КАК КОММУНИКАТИВНЫЙ ФАКТОР ГОРОДСКОЙ СРЕДЫ

1. ВВЕДЕНИЕ

ПРОБЛЕМА

ИНФОРМАЦИОННАЯ НЕСОГЛАСОВАННОСТЬ ПРОСТРАНСТВЕННЫХ И СВЕТОВЫХ И СТРУКТУРНЫХ УЗЛОВ СОВРЕМЕННОГО ГОРОДА

ЦЕЛЬ

ВЫЯВИТЬ ЗАКОНОМЕРНОСТЬ ВОЗДЕЙСТВИЯ ПРОСТРАНСТВЕННО-СВЕТОВОЙ РИТМИКИ НА ОТНОШЕНИЕ ЧЕЛОВЕКА К ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЕ

МЕТОДОЛОГИЯ

ПОЛОЖЕНИЕ О СВЕТО-ТЕНЕВЫХ ПАРАМЕТРАХ АРХИТЕКТУРНОЙ СРЕДЫ КАК О ЕЕ ЯЗЫКЕ И РЕЧИ

МЕТОДИКА

НАТУРНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ, СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ КОНЦЕПЦИЙ СЕМИОТИКИ И АРХИТЕКТУРЫ О РЕЧЕВЫХ - КОММУНИКАТИВНЫХ СТРУКТУРАХ, АНАЛИЗ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА И АРХИТЕКТУРЫ, ПОСТРОЕНИЕ ВЫВОДНОЙ МОДЕЛИ

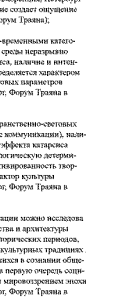
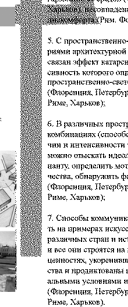
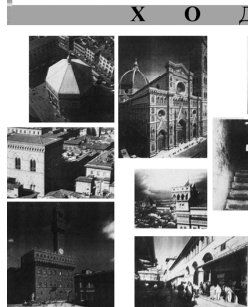
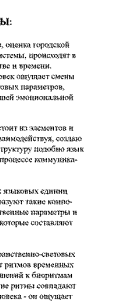
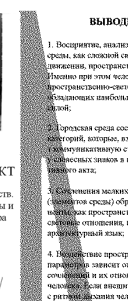
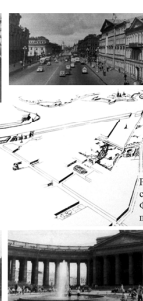
"... Вот он со спрытностью сугубой,
Ушел за улицы изгиб,
Вздыхая каменные кубы
Лежащих друг на друге глыб.
Афиши, ниши, крыши, трубы
Гостиницы, театры, клубы,
Бульвары, скверы, купы лип,
Дворы, ворота, номера,
Польезды, лестницы, квартиры,
Где всех страстей идет игра
Во имя переделки мира",
Б. Пастернак

2. ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ: ХОД ИССЛЕДОВАНИЯ

УМБЕРТО ЭКО

процесс коммуникации осуществляется не только благодаря естественному языку словесных знаков: каждому акту коммуникации сопутствуют несколько невербальных, но тем не менее знаковых систем. Умберто Эко ("Западные философы. Умберто Э. Семиология визуальных сообщений")

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ВЫВОДЫ:

1. Восприятие, анализ, оценка городской среды, как сложной системы, происходит в динамике, пространстве и времени. Именно при этом человек ощущает смысл пространственно-световых параметров, бытийно-эстетическую значимость среды.
2. Городская среда состоит из элементов и категорий, которые, взаимодействуя, создают коммуникативную структуру, позволяющую человеку жить в городской среде в процессе коммуникативного акта.
3. Сочетание мелких значимых элементов (элементов среды) образует такие коммуникативные пространственные параметры и световые отношения, которые составляют архитектурный язык.
4. Непосредственно пространственно-световые параметры зависят от ритмов временных изменений и их отношений к биоритмам человека. Если значение ритма совпадает с ритмом жизни человека - он ощущает гармоничность среды (Флоренция, Петербург, Харьков), в противном случае ощущение дискомфорта (Рим, Формы Траяна).
5. С пространственно-временными категориями архитектурной среды неразрывно связан эффект катарсиса, значение и значимость которого определяется характером пространственно-световых параметров (Флоренция, Петербург, Формы Траяна в Риме, Харьков).
6. В различных пространственно-световых комбинациях (способе коммуникации), влиянии и автоматизации эффекта катарсиса можно обнаружить идеологическую детерминанту, определяющую мотивированность творчества, определяющую фактор культуры (Флоренция, Петербург, Формы Траяна в Риме, Харьков).
7. Способы коммуникации можно исследовать на примерах искусства и архитектуры различных стран и исторических периодов, и все они строятся на культурных традициях, ценностях, усвоенных в сознании общества и передаваемых в порядке очерта социальными условиями и мировоззренческим опытом (Флоренция, Петербург, Формы Траяна в Риме, Харьков).

Рис. 5. Приклад виконання наукового дослідження за модулем 1.

Студ С.Герасимова, н. кер. проф. С.О.Шубович.

5. СКЛАД НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗА МОДУЛЕМ 2 (11 семестр)

ЗМІСТ РОБОТИ

1. Аналіз функціональної структури об'єкту дослідження.
2. Аналіз композиційної структури об'єкту дослідження.
3. Архітектурний моніторинг міського середовища.

За модулем 2 виконується прикладне дослідження, яке є продовженням обраного архітектурно-просторового теоретичної частини загальної науково-дослідної роботи. Прикладне дослідження середовища проводиться з точки зору тематики теоретичної частини роботи (модуль 1) і ґрунтується на її висновках.

Аналіз середовища проводиться у дві стадії: аналіз функціональної структури і аналіз композиційної структури. Обидві структури розкривають загальну цілісність середовища як системи.

5.1. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ОБ'ЄКТУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Склад аналізу

1. Структура ландшафту (на рівнях регіону, міста, фрагменту міста).
2. Структура економічних і функціонально-транспортних зв'язків (вузли тяжіння і головні напрямки в зв'язку з ландшафтом).
3. Історична структура регіону, міста (пам'ятки архітектури, історичні зони, квартали, ансамблі).
4. Інженерна інфраструктура (електричні, теплові, каналізаційні та інші мережі на рівні міста) (за необхідністю).
5. Структура функціональних зон (житлова, виробнича, громадські центри, рекреаційна, транспортна, комунально-складська; особливо відмітити зони концентрації діяльності, унікальних ландшафтів, історичних пам'яток) на рівні регіону, міста, досліджуваного району або комплексу.
6. Стан забудови досліджуваного середовища.

Аналіз функціональної структури об'єкту дослідження

Структурно-аналітичні схеми виконуються в період семестрової роботи. Вони відбивають досліджуваний структурний рівень середовища й даються в зіставленні зі структурно-аналітичними схемами середовища більше високого й більше низького структурних рівнів, тим самим, даючи подання про середовище як про цілісну багаторівневу систему.

Завдання аналітичних схем виявити механізм з'єднання в цілісну систему окремих структурних компонентів середовища міста (ансамблю).

Аналіз структури ландшафту

Структурними елементами ландшафту є вузли його просторової структури й просторові осі, їх з'єднуючі.

Просторові осі ландшафту формуються динамічними ландшафтними формами: долинами рік, тальвегами балок, лініями вододілів. До таких ландшафтних форм можуть відноситись характерні крайки балок, лінії підніжжя пагорбів, крайки лісових масивів тощо.

Просторові вузли ландшафту формуються статичними елементами, що стикаються ландшафтні осі: вершинами пагорбів, мисами, місцями злиття рік тощо.

Також фіксуються характерні крайки схилів, акваторії та інші специфічні елементи ландшафту.

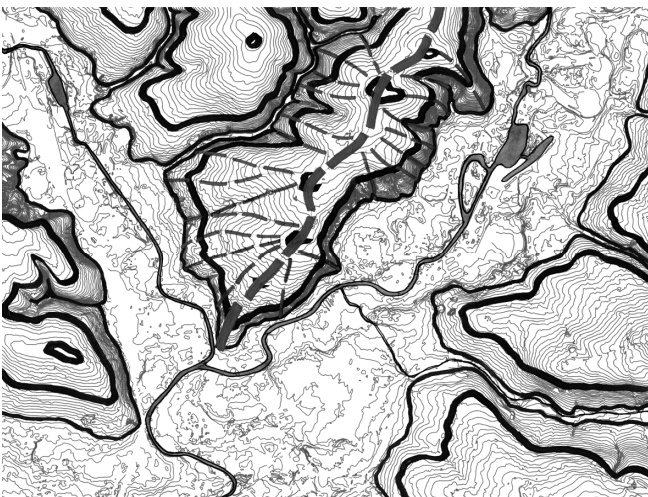

Рис. 6. Схема структури ландшафту. Фіксація рельєфних характеристик: вододілів, тальвегів, крайок схилів.
Рис. студ. О.Лякун і С.Герасимової.

При виконанні різнорівневих схем фіксуються розбіжності в їхній структурі - від великих вузлів й осей на вищому рівні до дрібних, нюансних розбіжностей просторово-осьової структури на нижчому рівні.

Аналіз ландшафту включає фіксацію *місць унікальних ландшафтів*, домінуючі форми ландшафту, можливості візуальних контактів: які забезпечують так звані «*візуальні басейни і візуальні плацдарми*». Можуть бути виявлені *природні ландшафти і антропогенні* (урбанізовані) *ландшафти*.

Аналіз структури соціально-економічних зв'язків і шляхів руху

Економічні (соціально-економічні) зв'язки міста визначаються зв'язками з місцями постачання і збуту сировини і товарів, з рекреаційними і культурними центрами. Ці зв'язки визначаються на кожному структурному рівні – регіональному, міському, локальному. Економічні зв'язки формують головні напрямки розвитку міста та його фрагментів. Вони визначають мережу транспортних шляхів руху (автошляхи, залізничні, водні і повітряні шляхи руху), які забезпечують функціонування економічних зв'язків.

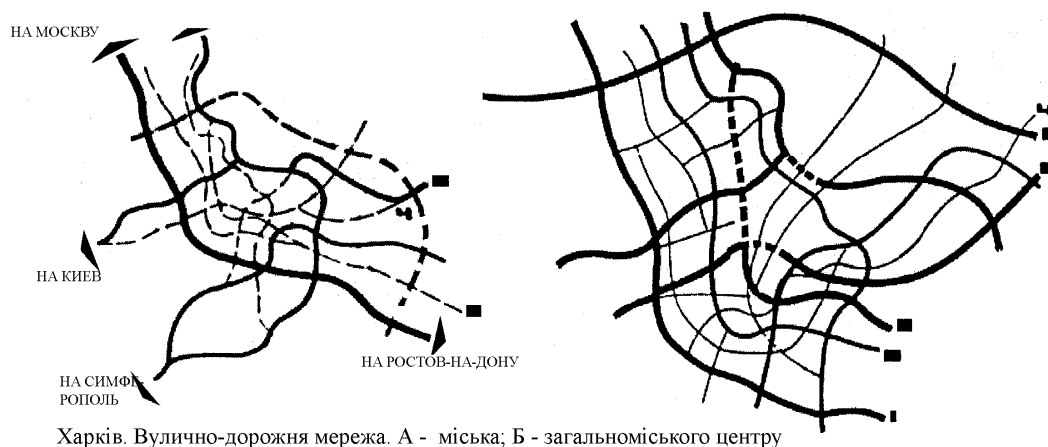

Рис. 7. Приклад виконання схем шляхів руху.

Схеми шляхів руху генплану Харкова за В.Л.Антоновим.

Зовнішні й внутрішні шляхи руху транспорту й пішоходів утворюють **містоформуючу структуру**. Її найвищий структурний рівень включає регіональні й загальноміські транспортні комунікації; найнижчий - пішохідні шляхи (по вулицях й алеях, квартальні й ін.), місцеві проїзди, житлові вулиці.

При визначенні важливості тієї чи іншої транспортної або пішохідної магістралі треба розуміти, по-перше їх роль у структурі соціально-економічних зв'язків досліджуваного вузла і структури міста або регіону в цілому; по-друге, віднесеність магістралі до нормативної класифікації.

За дослідженням виконуються схеми транспортно-комунікаційних структур (схеми шляхів руху).

Аналіз структури функціональних зон

Функціональна структура включає зони й центри функціональних зон міста, району й ін. і функціональні зв'язки між ними. На нижчих рівнях у структурі функціональних зон виділяються т.зв. «підзони» - додаткові специфічні зони, сформовані на локальному рівні (у мікрорайоні – зони школи, дитячого садку тощо). За дослідженням у графічній частині виконуються схеми функціонального зонування досліджуваної території.

Аналіз історичної структури досліджуваного середовища

Історичну структуру архітектурно-просторового середовища складають пам'ятники архітектури, історичні зони, квартали, ансамблі, історичні ландшафти; їх відношення між собою і відношення до оточуючого середовища.

Схема культурно-значимої (історико-культурної) структури середовища включає наявність пам'ятників культури, архітектури й містобудування; наявність історично цінного середовища, охоронних зон; наявність дисонуючих елементів середовища. При цьому може бути проведений ретроспективний аналіз просторової структури середовища й ін. При аналізі даної структури виділяються поняття «пам'ятник архітектури» (з визначенням його класифікаційного рівня) і «фонова забудова»; визначається архітектурно-просторова обумовленість того й іншого як певної історико-

культурної цілісності. Особлива увага приділяється фіксації історично сформованих просторів на нижчих структурних рівнях.

На кресленні дається експлікація, де вказується назва об'єкту, датування, автор. При потребі можуть бути відмічені зниклі історичні споруди або ті, що намічені до зносу). Пам'ятники архітектури показують на схемі разом з ландшафтом (горизонталями), вуличною мережею і на нижчому рівні - мережею пішохідних шляхів.

Аналіз характеристики стану забудови

У характеристику стану забудови входять відомості про поверховість будівлі, будівельний матеріал, ступінь зношування у відсотках, використання (будівля житлова, нежитлова, громадська, виробнича) тощо.

Характеристика стану забудови складається за допомогою зорового спостереження, експертного висновку або на підставі документів.

При аналізі відзначається історико-культурний статус будинку або комплексу, якість і схоронність сформованих їм просторів. На цій стадії може бути даний висновок про необхідність реставраційних робіт, реконструкції або зносі об'єкта, відтворенні або перетворенні просторової структури й ін.

5.2. АНАЛІЗ КОМПОЗИЦІЙНО-ПРОСТОРОВОЇ СТРУКТУРИ ОБ'ЄКТУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Склад аналізу

1. Структура ландшафтних, соціальних і архітектурних домінант досліджуваного середовища.
2. Структура композиційних зв'язків.
3. Образно-семантична структура композиції.

Аналіз структури домінант досліджуваного середовища

Аналіз структури домінант має на меті вивчення узгодженості між ландшафтними, соціальними і архітектурними домінантами досліджуваного середовища. Під домінантою тут розуміється композиційно виявлений вузол,

який є головним у середовищі з точки зору його соціальної ролі, масштабу, візуальної характеристики, стикуванні на собі головних візуальних каналів тощо. Цей аналіз включає схеми, натурні фото або малюнки. Основою для такого аналізу є дослідження ландшафтної структури і структури пам'ятників архітектури, які найчастіше є і архітектурними домінантами міста чи його фрагменту. В текстовій частині записки дається висновок про їх відповідність структурній цілісності або про відсутність такої.

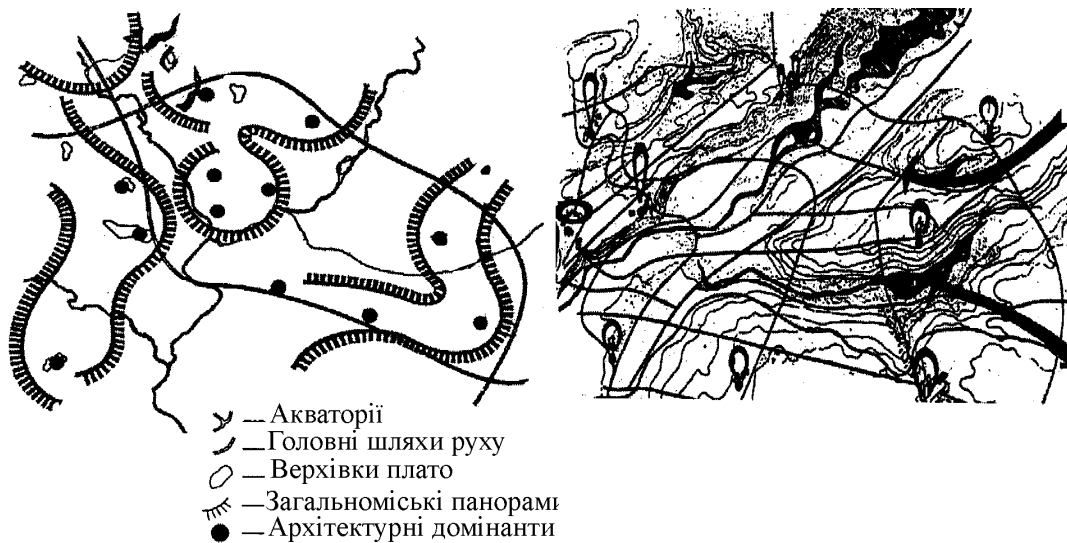

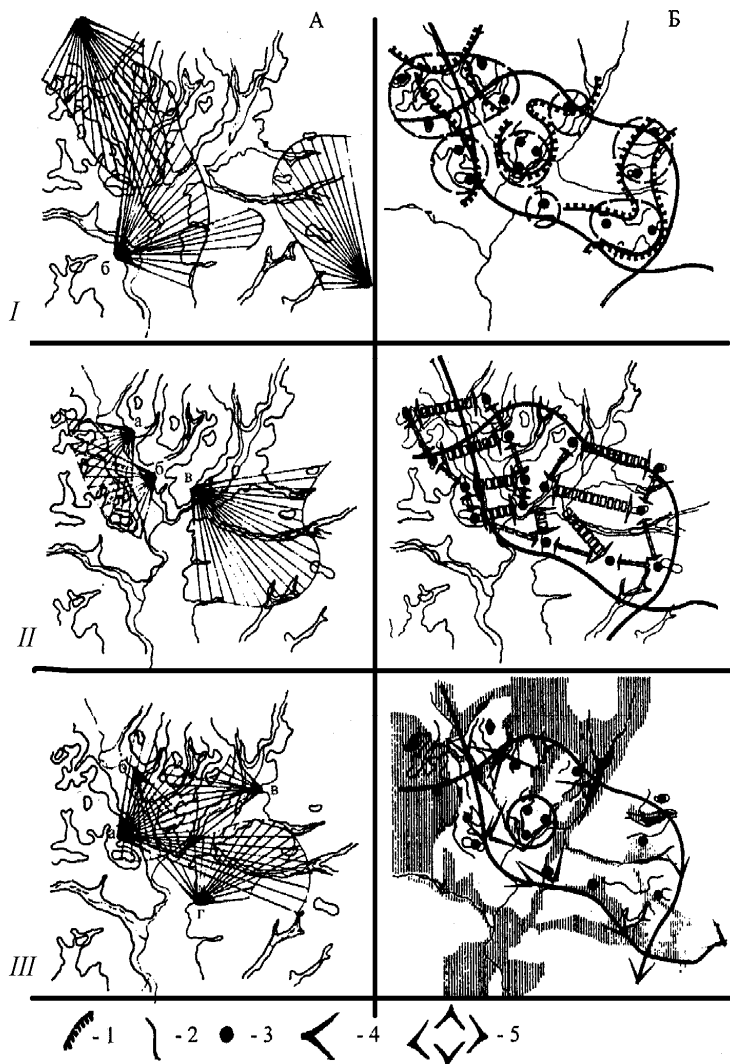
Рис. 8. Приклад схеми аналізу співвідношення архітектурних домінант і ландшафту. Формування міських панорам. Схеми планіметрична і просторова (За В.Л.Антоновим).

Аналіз композиційно-просторової структури середовища

Цей аналіз містить дослідження структури композиційних зв'язків (зовнішніх і внутрішніх), тобто зв'язків різнорівневих домінант між собою, зв'язків між домінантами і рівнями середовища міста.

При аналізі композиційно-просторової структури виділяють домінуючі композиційні об'єкти («вузли») і «тло». Композиційно-просторову структуру визначають композиційні вузли й композиційні зв'язки між ними. **Композиційними вузлами** служать ландшафтні й архітектурно-композиційні домінанти (провідні ансамблі або одиничні об'єкти, унікальні елементи ландшафту - пагорби, ріки тощо). (Визначення композиційної домінанти див. МУ за курсом «Композиція» для 1 курсу). У композиційній структурі

розрізняються регіональні, міські, локальні або інтер'єрні (внутрішні) домінанти, а також "об'єкти, що підіграють" їм, тобто такі, що не претендують на домінуючу роль, але виділяються із загального середовища. Вони можуть бути домінантами на більш низькому структурному рівні. Композиційне завдання домінанти - зв'язати в ціле суміжні рівні структури за допомогою композиційних зв'язків між головними елементами цієї структури. За належністю до певного структурного рівня домінанти поділяються на зовнішні (відносно структурного рівня) і внутрішні.

Під **композиційними зв'язками** розуміють:

1 - **візуальні зв'язки** (розкриття, що фіксують безпосередні зорові контакти й враження; умовою для здійснення візуальних зв'язків є наявність «візуальних каналів» або «візуальних басейнів»). Ці зв'язки виявляють головні просторово-композиційні вузли архітектурно-просторового середовища;

2 - **просторові зв'язки** (фіксуються просторовими осями, перетини яких виявляють композиційні вузли). Ці зв'язки виявляють композиційно-просторову

структуру архітектурного середовища і характеризують її цілісність (наявність домінуючого об'єкту, відповідність «вузлів» і «осей» одного структурного рівня, відповідність різних структурних рівнів)

3 - **просторово-часові зв'язки** (послідовність вражень від зміни розкриттів або т.зв. «видових картин» або «кадрів»). Просторово-часові зв'язки

фіксуються замальовками за ходом руху, який завершується кульмінаційним розкриттям на домінанту (зовнішню або внутрішню). Завдання цього типу зв'язків, розкрити просторову мову архітектурного середовища.

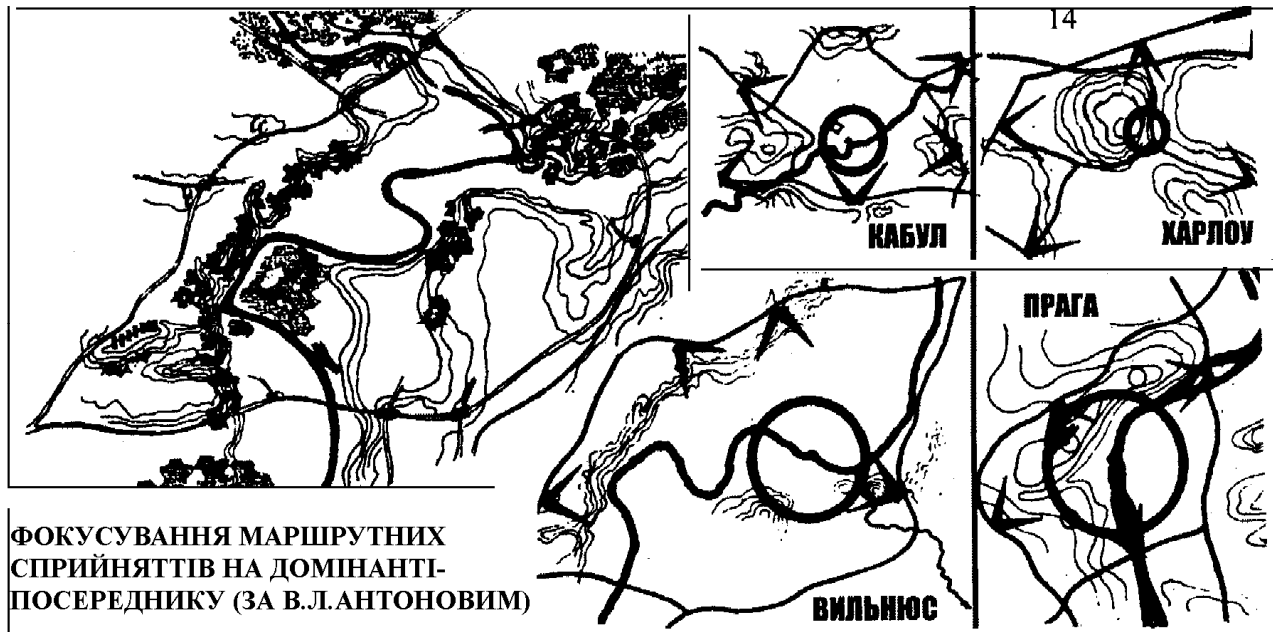

Рис. 10. Приклад виконання схем композиційного аналізу просторово-часової структури міста.

Загалом, композиційні зв'язки забезпечують композиційний контакт між суміжними (низьким і більш високим) структурними рівнями за допомогою композиційно-просторового (візуального, просторового, часового) співвіднесення домінант цих рівнів.

Графічна схема (або схеми) композиційно-просторової структури відбиває наявність домінант і характер композиційних зв'язків між ними.

Композиційні схеми виконуються планіметрично і просторово (у перспективі «з пташиного польоту» або в аксонометрії). До цих зображень можливе додавання начерків з точки зору людини (видових перспектив).

Аналіз образно-семантичної структури композиції

Аналіз образно-семантичної структури композиції досліджуваного середовища виконується за завданнями з курсів «Формування художнього образу» та «Теорія гри в архітектурі». Під час виконання цього аналізу треба пам'ятати, що семантика або значення (смысл) об'єкту характеризується відношенням реального об'єкту до того, що цей об'єкт позначає (на прагматичному рівні – його функціональне призначення, на художньому рівні – певного ідеального образу – «реальності вищого порядку»). При виконанні цієї роботи треба звернутися до відповідної методичної і наукової літератури.

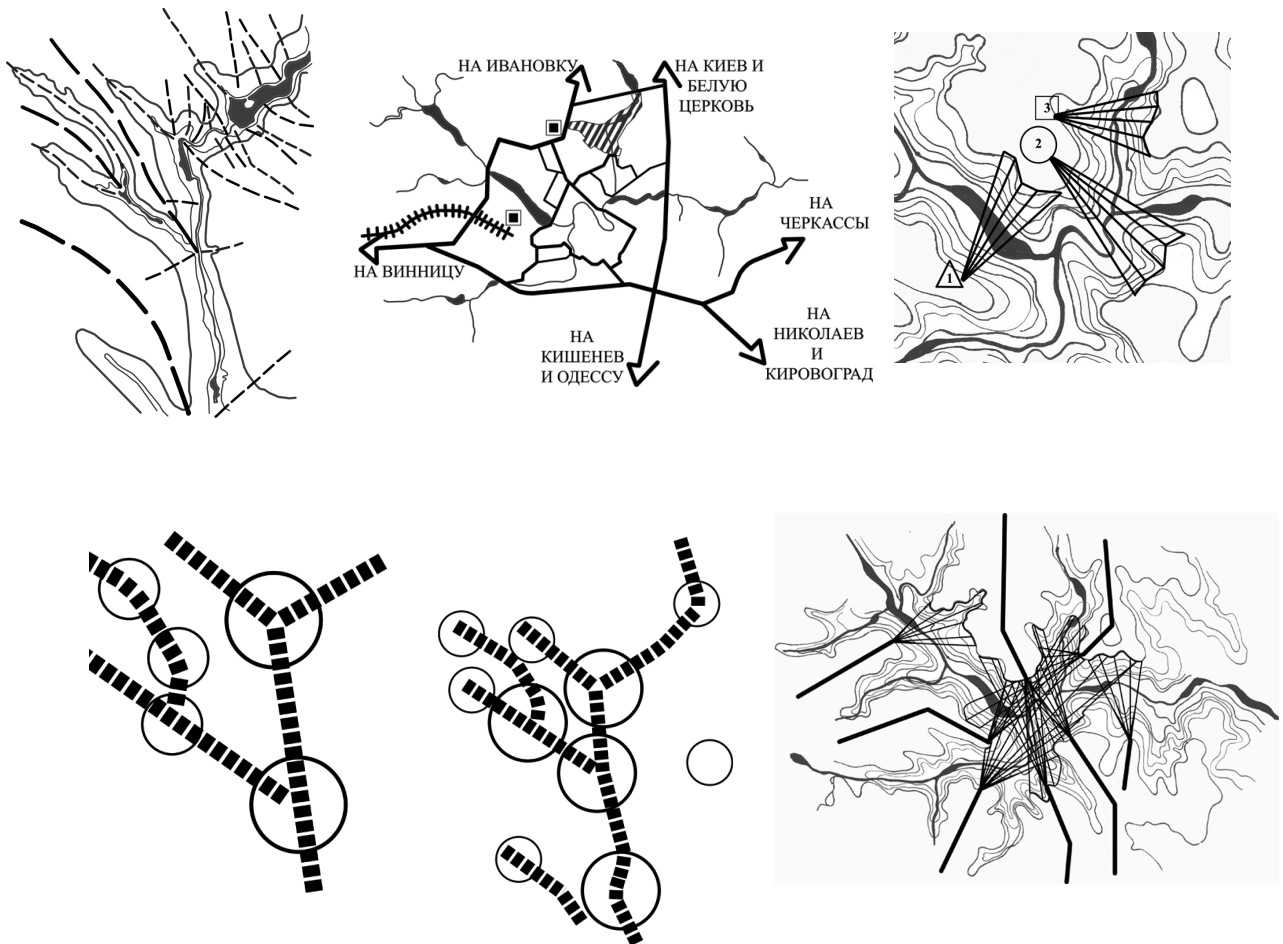

Рис. 11. Схеми (вибіркові) містобудівельного аналізу структури м. Умані та парку «Софіївка» (студ. Д.Столяров, н. кер. проф. С.О.Шубович)

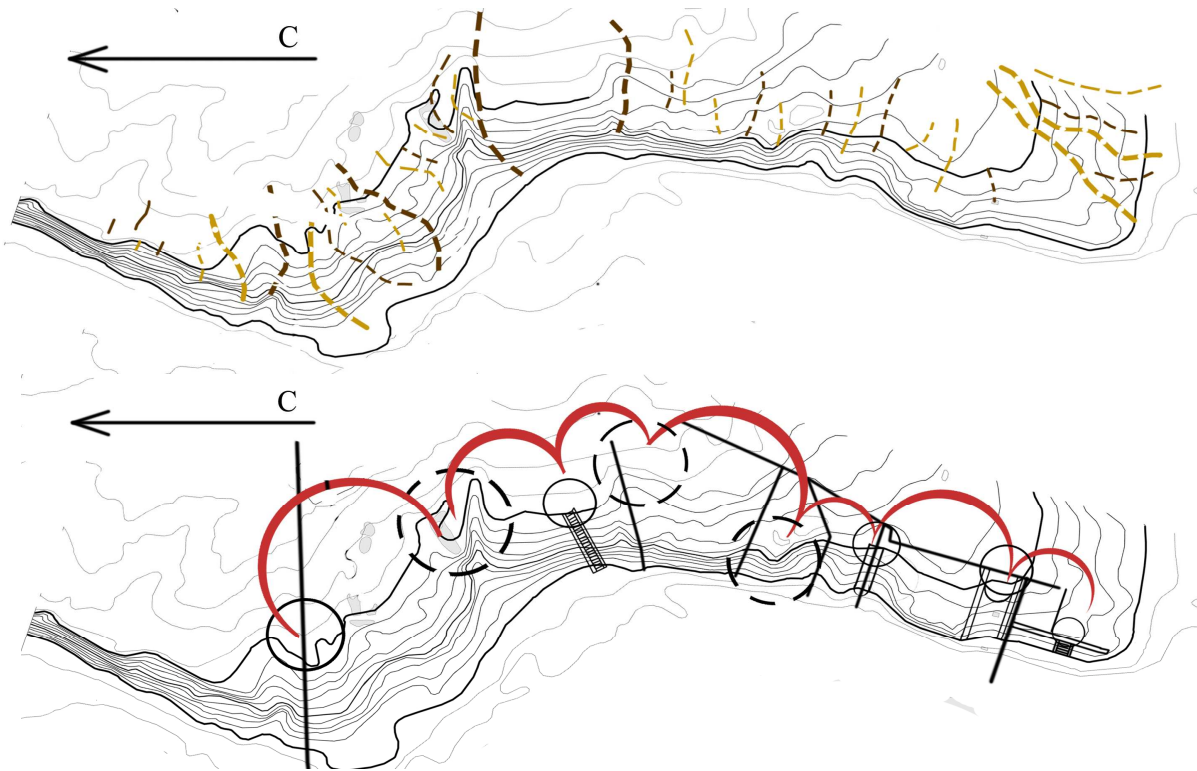

Рис. 12. Схема композиційно-ритмічної побудови західної крайки Нагірного плато в м. Харкові. Структура рельєфу, структура ритмічного ряду (студ. О.Дяченко, н. кер. проф. С.О.Шубович, ас. Г.В.Гамалей)

5.3. АРХІТЕКТУРНИЙ МОНІТОРИНГ ДОСЛІДЖУВАНОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Завдання виконується за курсом «Архітектурний моніторинг міського середовища».

5.4. ТЕКСТОВА ЧАСТИНА РОБОТИ

У текстовій частині треба дати аналітичний опис кожної схеми, зіставляючи схеми за структурними рівнями. Текст опису кожної наступної схеми повинен логічно співвідноситися з попереднім описом. Для написання тексту варто користуватися літературними й картографічними джерелами, а також натурними малюнками й спостереженнями, проведеними при вивченні об'єкта в період літньої практики.

В текстовій частині записки дається висновок про співвіднесеність функціональної і композиційної структур, ландшафтних і архітектурних домінант, структурну і образну цілісність середовища або про відсутність такої, просторову (просторово-світлову ритміку, масштабні закономірності тощо. Дається обґрунтування моніторингової оцінки стану середовища і прогнозування його подальшого розвитку.

Результати аналізу поєднуються в **опорному плані** (ситуаційній схемі) досліджуваного фрагмента середовища.

5.5. ГРАФІЧНО-АНАЛІТИЧНА ЧАСТИНА РОБОТИ

Ситуаційний план (1: 500, 1:1000)

Аналітичні схеми (М 1: 200, 1: 500, 1:1000):

- схеми структури ландшафту;
- схеми структури шляхів руху;
- схеми структури функціональних зон;
- схема культурно-значимої (історико-культурної) структури середовища;
- схема характеристики стану забудови.;
- схеми композиційно-просторової структури середовища (структура домінант, структура просторових осей, візуально-просторова структура, просторово-часова структура).
- моделі образної структури середовища (у вигляді схем, малюнків або текстів).

Усі схеми виконуються за рівнями просторової структури досліджуваного об'єкту.

В композиційному аналізі ортогональні схеми доповнюються просторовими зображеннями у вигляді видових кадрів і ескізних перспектив «з пташиного польоту» або аксонометрій.

Склад роботи в цілому і склад графічних матеріалів можуть бути скореговані за консультацією з науковим керівником

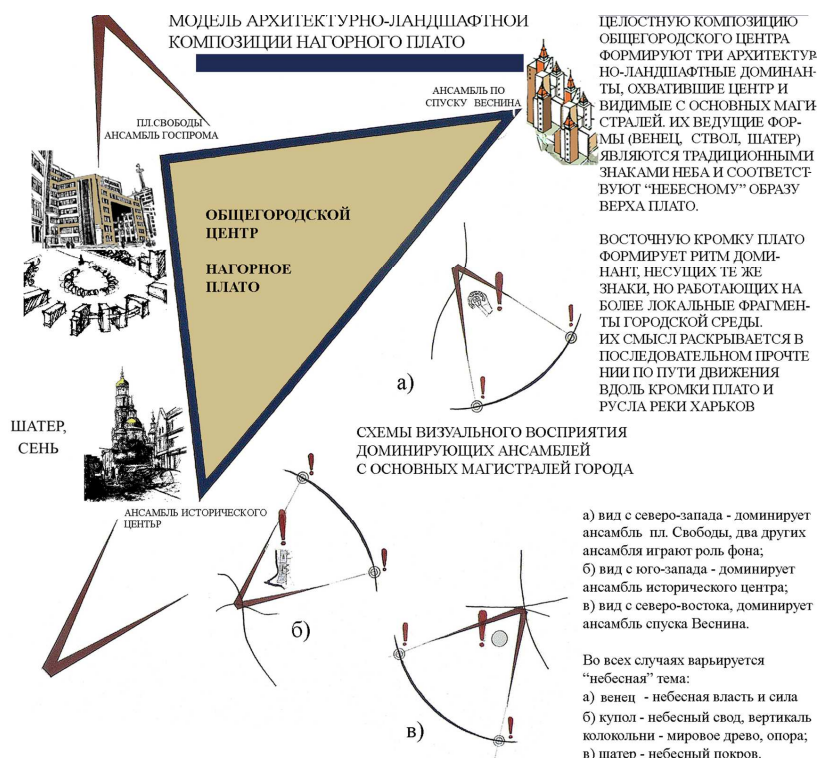

Рис. 13. Модель архітектурно-ландшафтної композиції Нагірного плато м. Харкова (студ. О.Лякун, С.Герасимова, н. кер. С.О.Шубович, Г.В.Гамалей)

6. ПРОЕКТНА ЧАСТИНА

В межах наукового дослідження проектна частина загальної роботи розглядається як експериментальна, яка може бути використана для практичної перевірки отриманих наукових (теоретичних) результатів.

Структура проектної частини роботи

1. Філософсько-образна ідея проекту.
2. Функціонально-просторова структура проектованого об'єкту.
3. Композиційно-просторова структура проектованого об'єкту.
4. Реалізація висновків наукового дослідження у проекті.

7. ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У загальних висновках міститься формулювання результату роботи: наукового дослідження і його проектної апробації. Основою для формулювання результату є завдання, які були визначені на початку дослідження. Всі пункти завдань повинні бути відбиті у висновках.

На підставі проектного рішення має бути виконана теоретична модель результуючої концепції науково-дослідної роботи.

Текстова частина проекту має бути ілюстрована графічними матеріалами роботи, фотографіями, малюнками, схемами тощо.. Якщо в дослідженні використаний великий об'єм тексту або ілюстраційних матеріалів, їх можна представити у вигляді додатків, які подаються у записці після основного складу тексту.

8. ПОВНИЙ СКЛАД НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ (11 семестр)

ВСТУП

Загальна характеристика досліджуваного середовища і виявлена проблемна ситуація. Актуальність теми і проблеми дослідження (відповідно до досліджуваного середовища). Мета і завдання, методологія, методика, новизна дослідження. Апробація положень дослідження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА ДОСЛІДЖЕННЯ (ТЕМА ЗА ОБРАНОЮ ПРОБЛЕМОЮ).

1.1. Вивченість питання.

1.2. Аналіз об'єктів дослідження.

1.2.1. Аналіз філософських концепцій.

1.2.2. Аналіз творів мистецтва.

1.2.3. Аналіз архітектурних творів.

2.2. Висновки

РОЗДІЛ 2. ПРИКЛАДНА ЧАСТИНА ДОСЛІДЖЕННЯ (ДОСЛІДЖЕННЯ ОБРАНОГО АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА)

3.1. Аналіз функціональної структури об'єкту дослідження

2.1.1. Структура ландшафту.

2.1.2. Структура економічних і функціонально-транспортних зв'язків.

2.1.3. Структура функціональних зон.

2.1.4. Історична структура (структура пам'ятників архітектури).

2.1.5. Стан забудови.

3.1.6. Інженерна інфраструктура (за необхідністю).

3.2. Аналіз композиційно-просторової структури об'єкту дослідження

Структура ландшафтних, соціальних і архітектурних домінант досліджуваного середовища.

Структура композиційних зв'язків.

Образно-семантична структура композиції.

3.3. Архітектурний моніторинг міського середовища

Висновки

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ (РЕЗУЛЬТАТ РОБОТИ)

ЛІТЕРАТУРА

Додатки (в разі необхідності)

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонов В.Л. Градостроительное развитие крупнейших городов. – Киев-Харьков-Симферополь, 2005. – 644 с
2. Беккер А.Ю., Щенков А.С. Современная городская среда и архитектурное наследие //ЦНИИ теории и архитектуры. – М.: Стройиздат, 1986. – 204 с.
3. Беляева Е.Л. Архитектурно-пространственная среда города как объект зрительного восприятия. – М.: Стройиздат, 1977. – 127 с.
4. Білоконь Ю.М. Еволюція містобудівних знань та їх персоніфікація: Досвід та перспективи розвитку міст України. Збірник наукових праць. – К.: Ін-т «Діпромісто», 2002. – № 3: Культурологія містобудування – С. 6-16.
5. Всеобщая история архитектуры: В 12 т. /Научно-исследовательский институт теории, истории и перспективных проблем советской архитектуры. - М.: Стройиздат, 1973 - 1977.
6. Гуманитарный комплекс архитектуры. К вопросу о гуманитарных исследованиях в архитектуре: Монография /Под общ. ред. С.А.Шубович. – Харьков: ХНАГХ, 2005. – 311 с.
7. Иконников А.В. Пространство и форма в архитектуре и градостроительстве.- М.: Комкнига, 2006. – 352 с.
8. Ильин И.П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. – М.: Интрада, 1996. – 256 с.
9. Каган. Морфология искусства. – Л.: Искусство, 1972. – 440 с.
- 10.Катарсис: метаморфозы трагического сознания / сост. и общ. ред. В.П.Шестакова. – СПб.: Алетейя, 2007. – 384 с.
- 11.Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М., Основи наукових досліджень: навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 240 с.
- 12.Кун Томас. Структура научных революций. – М.: Ермак, 2003. – 365 с.
- 13.Логика научного познания (актуальные проблемы). – М.: Наука, 1987. – 272 с.
- 14.Петришин Г.П. та ін. Історичні архітектурно-містобудівні комплекси: наукові методи дослідження: Навч. посібник. – Львів: Вид. Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2006. – 212 с.
- 15.Рузавин Г.И. Методология научного исследования. М.: ЮНИТИ, 1999. – 318 с.
- 16.ДБН 360-92** Градостроительство. Планировка и застройка городских и сельских

ЗМІСТ

	Стор
1. ВСТУП. Мета, предмет та місце курсу	3
2. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	5
2.1. Загальна методологія наукового дослідження.....	5
2.2. Вступ до дослідження.....	9
2.3. Об'єкт, предмет і результат дослідження.....	10
2.4. Загальна схема наукового дослідження.....	10
3. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ	11
3.1. Формування наукової тематики.....	11
Модуль 1. Загальнотеоретична частина науково-дослідної роботи.....	12
Модуль 2. Прикладна частина науково-дослідної роботи.....	12
4. СКЛАД НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗА МОДУЛЕМ 1 (10 семестр)	14
4.1. Склад науково-дослідної роботи за модулем 1.....	15
4.2. Модель образного уявлення про проблему.....	17
4.3. Дослідження об'єктів аналізу.....	18
5. СКЛАД НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗА МОДУЛЕМ 2 (11 семестр)	22
5.1. Аналіз функціональної структури об'єкту дослідження.....	22
5.2. Аналіз композиційно-просторової структури об'єкту дослідження.....	26
5.3. Архітектурний моніторинг досліджуваного середовища.....	31
5.4. Текстова частина роботи.....	31
5.5. Графічно-аналітична частина роботи.....	32
6. ПРОЕКТНА ЧАСТИНА	34
7. ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	35
8. ПОВНИЙ СКЛАД НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ	36
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	37

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки до практичних занять і самостійної роботи з курсу «Науково-дослідна робота» (для студентів 5-6 курсів денної форми навчання спец. 7.120102 - Містобудування, напрям “Архітектура”).

Укладач: Світлана Олександрівна Шубович

Редактор: М.З.Аляб'єв

Верстка: Ю.П. Степась

План 2009, поз. 671 М

Підп. до друку 02.11.09	Формат 60х84 1/16	Папір офісний
Друк на ризографі	Умовн.-друк. арк. 1,6	Обл.-вид. арк. 2,0
Замовл. №	Тираж 50 прим.	

61002, Харків, ХНАМГ, вул. Революції, 12

Сектор оперативної поліграфії ЦНІТ ХНАМГ

61002, Харків, вул. Революції, 12